

про право на спадщину), постказуальним здійснюватися після виникнення перешкод в реалізації права (вчинення виконавчого напису).

Відповідно до ст. 20 ЦК України право на захист житлових прав особа здійснює на свій розсуд. Тобто громадянин України, іноземець або особа без громадянства має право самостійно здійснити поновлення порушеного права у межах і в порядку, визначеному законом (самозахист), так і звернутися до уповноваженого державного, самоврядного чи громадського органу або особи за захистом свого права чи інтересу. Для останніх же здійснення такого захисту, якщо воно складає їх повноваження, є обов'язком.

Отже, засоби захисту житлових прав громадян в Україні передбачені Конституцією та законами України.

Література

1. Бутылин В.Н. Институт государственно-правовой охраны конституционных прав и свобод граждан Бутылин В.Н. // Журнал российского права. 2001. - № 12.
2. Васькова В. Механізм забезпечення права людини на безпеку // Право України. - 2005. - № 9. - С. 33-36.
3. Кармаза О.О. Підвідомчість питань щодо захисту житлових прав громадян в Україні // Проблеми процесуальної науки: історія і сучасність. Збірник наукових праць першої міжнародної науково-практичної конференції вчених процесуалістів. - К., 2010. - С 234-239.
4. Скаун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. - Харків, 2006. - С. 189-190.
5. Словарь русского языка. Сост. С.И. Ожегов. Издание третье. Под общ. ред. С.П. Обнорского. - М., 1953. - С. 437-438; Новый тлумачний словник української мови: В 3-х т. / Укладачі: В.В. Яременко, О.М. Сліпущко. - К., 2006. Т. 2 - С.507.

Т.М. КАРНАУХ

Національний університет

«Києво-Могилянська академія»

ПЕРЕГЛЯД ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ У СУДІ КАСАЦІЙНОЇ ІНСТАНЦІЇ ЗА РЕФОРМОВАНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Законодавчі новели щодо розгляду та вирішення цивільних справ, котрі були внесені ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 р. № 2453-VI (надалі - ЗУ від 07.07.2010 р.) до Цивільного процесуального кодексу України, істотно змінюють перегляд судових актів у суді касаційної інстанції. Нововведення стосуються, переважно, строків оскарження, обсягів повноважень суду касаційної інстанції, наслідків перегляду та потребують наукового аналізу.

Істотною новелою, запровадженою ЗУ від 07.07.2010 р., стала передача повноважень перегляду судових рішень у касаційному порядку від Верховного Суду України до Вишого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ (ст. 323 ЦПК). Такий суд було утворено з 1 жовтня 2010 року Указом Президента України «Про Вищий спеціалізований суд України» від 12.08.2010 р. № 810/2010. Згідно з н.п. 1, 2 розділу XIII «Перехідні положення» зазначеного Закону Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ розпочав свою діяльність з 1 листопада 2010 року. Касаційні скарги (подання) на рішення загальних судів, подані до Верховного Суду України після 15 ЖОВТНЯ 2010 року, передаються ним до Вишого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

Інші зміни щодо здійснення касаційного перегляду судових рішень спрямовані на прискорення винесення судом касаційної інстанції свого рішення.

Так, значно (утричі) скорочено строк на подання касаційної скарги - з 2 місяців до 20 днів (ч. 1 ст. 325 ЦПК); утричі (з 10-ти до 3-х днів) зменшено строк для вирішення суддею-доповідачем питання про відкриття касаційного провадження (ч. 1 ст. 328 ЦПК); з 10-ти до 3-х днів скорочено строк для подання заяви про приєднання до касаційної скарги (ч. 2 ст. 329 ЦПК); касаційне провадження унормовано строком розгляду касаційних скарг, який тепер становить один місяць - для скарг на рішення суду та 15 днів - для скарг на ухвали суду (ст. 330¹ ЦПК).

Заради унеможливлення судової тяганини змінений і обсяг повноважень касаційної інстанції. Однак, на відміну від змінених повноважень апеляційної інстанції, яка тепер не вправі скасувати рішення чи ухвалу суду першої інстанції і направити справу на новий розгляд (ч. 1, 2 ст. 307 ЦПК), суд касаційної інстанції не вправі передавати на новий розгляд лише справи щодо оскарження ухвал. У разі скасування ухвали, яка перешкоджає подальшому провадженню у справі, суд направляє справу для продовження розгляду до суду першої або апеляційної інстанції (п. 2 ч. 2 ст. 336 ЦПК).

Разом із тим, залишивши за касаційною інстанцією повноваження постановити ухвалу про повне або часткове скасування рішення і передати справу на новий розгляд до суду першої або апеляційної інстанції, законодавець значно скоротив перелік підстав для застосування такого повноваження.

Підстави для скасування рішення і направлення справи на новий розгляд містились у попередній редакції ч. 1 ст. 338 ЦПК: розгляд справи неповноважним судом; ухвалення чи підписання рішення не тим суддею, який розглядав справу; розгляд справи за відсутності неповідомлених осіб; вирішення питання про права та обов'язки незалучених у справу осіб; розгляд не всіх вимог і неможливість усунення цього недоліку шляхом постановлення додаткового рішення; розгляд справи з порушенням правил виключної підсудності.

Всі вищепераховані підстави охоплювали випадки порушення норм процесуального права, вважались істотними, а тому зумовлювали обов'язковість скасування судових рішень. Натомість інші випадки порушення або неправильного застосування норм процесуального права могли бути підставою для скасування рішення суду лише за умови, що це порушення призвело до неправильного вирішення справи (попередня редакція ч. 2 ст. 338 ЦПК).

ЗУ від 07.07.2010 р. виключив з ЦПК норму ч. 1 ст.338 щодо обов'язковості скасування рішень у зв'язку з істотними порушеннями правил судочинства, а нової, аналогічної за змістом, норми не ввів. Тому можна зробити висновок про те, що на даний час підставою для скасування судових рішень першої та (або) апеляційної інстанцій та направлення справи на новий розгляд може бути будь-яке порушення вимог судочинства (хоч істотне, хоч інше), але тільки за умови, що вони унеможливили встановлення фактичних обставин, які мають значення для правильного вирішення справи (нова редакція ч. 2 ст. 338 ЦПК) (курсив Т.К).

Таким чином, на розсуд касаційної інстанції надана можливість залишити в силі рішення, постановлені з будь-якими порушеннями процесуального закону. Тобто суд першої чи апеляційної інстанцій може знехтувати найсуттєвішими процесуальними гарантіями, але встановити, на думку суду касаційної інстанції, всі фактичні обставини, які мають значення для правильного вирішення справи, і таке рішення залишиться чинним. Незважаючи, наприклад, на позбавлення неналежним чином повідомлених учасників процесу або осіб, не залучених у справу, процесуальних гарантій захисту своїх прав та інтересів, зокрема, можливості подання зустрічного позову, яке є допустимим лише під час розгляду справи в суді першої інстанції, подання своїх заперечень тощо.

Зневажання процесуальними процедурами, які покликані гарантувати реальну рівність сторін в процесі, може потягти повернення до «революційної правосвідомості», якою в сумнозвісні часи керувались при здійсненні правосуддя. Натомість цивілізований світ прагне до вдосконалення процесуальних норм, дотримання яких гарантує об'єктивність судової влади [3, 278).

Як можемо бачити з аналізу норм ЦПК, змінених ЗУ від 07.07.2010р., більшість новел покликані прискорити розгляд справ у суді касаційної інстанції. Однак окремі способи реалізації бажання покласти край «нескінченним» процесам обрано не зовсім вдалі. На сьогодні можна стверджувати, що окремі новації можуть негативно позначитись на якості перегляду та знизити рівень захисту прав учасників судових спорів, а тому потребують певного доопрацювання.

Література

1. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 р. № 2453-VI // Офіційний вісник України. - 2010. - 30 липня. - № 55/1. Ст. 1900.

2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV // Урядовий кур'єр. - 2004. - 14 липня. - № 130.
3. Дем'янова О.В. Повноваження суду апеляційної інстанції по скасуванню судових рішень в цивільному судочинстві та підстави їх застосування // Електронне наукове фахове видання «Форум права». - 2010. - № 4 - С. 274-280.

Г.С. КИСЛОВА

*Курский институт социального
образования (филиал) РГСУ*

ПОСЛЕДСТВИЯ ПРИЗНАНИЯ ГРАЖДАНИНА РФ БЕЗВЕСТНО ОТСУТСТВУЮЩИМ

Практически всегда объявления о розыске пропавших без вести людей начинаются со слов «Ушел из дома и не вернулся...». Последствия безвестного отсутствия гражданина носят моральный и правовой характер как для лиц, находящихся с безвестно отсутствующим в каких-либо правовых отношениях, так и для самого безвестно отсутствующего. В связи с этим в защите прав и охраняемых законом интересов граждан нуждаются не только заинтересованные лица, но и сами без вести пропавшие граждане.

Конституция РФ закрепила право граждан на судебную защиту их нарушенных прав и охраняемых законом интересов. Государство, осуществляя заботу о своих гражданах, обязано гарантировать осуществление конституционных прав. Такое обеспечение возможно только посредством правотворческой и правоприменительной деятельности соответствующих государственных органов. Одним из таких органов являются суды общей юрисдикции.

Среди множества сложных социальных и правовых проблем одной из наиболее острых является получившее широкое распространение безвестное отсутствие, а точнее - бесследное исчезновение российских граждан и других физических лиц, проживающих на территории России: ежегодно в органы милиции поступает около 77 тыс. заявлений о пропавших гражданах [2, 13]. В большинстве случаев меры, предпринимаемые для их розыска, не приносят результата, следствием чего становится юридическая неопределенность - отсутствие сведений не только о месте нахождения пропавшего гражданина, но даже о том, находится ли он в живых.

Гражданин может быть по заявлению заинтересованных лиц признан судом безвестно отсутствующим, если в течение года в месте его жительства нет сведений о месте его пребывания.

При невозможности установить день получения последних сведений об отсутствующем началом исчисления срока для признания безвестного